

KURS 5 · ØKT 1

Påstand eller mening?

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI, øvelsestekster på papir

Mål for økta: elevene kan dele et KI-svar i enkeltpåstander, skille påstander fra meninger og forklare hvorfor noen påstander bør sjekkes først.

Kort fortalt: elevene lærer en rutine i seks steg og seks etiketter for å sjekke et KI-svar. Så deler de en tekst om Ivar Aasen eller påsken i påstander og meninger, velger hva som er mest risikabelt, og sjekker to påstander mot et kildekort. Elevene skal gå ut av timen med at en tekst kan være overbevisende selv om den har feil, og at påstander må sjekkes én og én.

Før timen

rundt 25 min

- Skriv ut øvelsestekstene og kildekortene: [tekster-okt-1.pdf](#) . Side 1 og 2 er tekst A (Ivar Aasen) og tekst B (påsken). Side 3 og 4 er kildekortene. Halvparten av gruppene på tre får tekst A, resten tekst B.
- Skriv ut rutinekort og etikettkort, ett sett per gruppe: [rutine-og-etiketter.pdf](#) . Klipp ut etikettkortene.
- Skriv ut sjekkarket, ett per gruppe: [sjekkark.pdf](#) .
- Legg tekst, rutinekort, etikettkort og sjekkark i én konvolutt per gruppe. Legg kildekortet i en egen konvolutt. Det deles ut først i trinn 3.
- Ha klar fargeblyanter eller to farger penn.
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-1.html](#) . Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Rutinekortet brukes resten av serien. Gruppene må ta vare på det.

Det du trenger å vite

Om tekstene: tekstene er øvelsestekster med innebygde feil. Vi har skrevet dem for å ligne svar fra en KI-chatbot, og det står på arket. Si til elevene: «Dette er ikke ekte KI-svar, men de har samme type feil som KI-svar ofte har.» Elevene bruker ikke KI i dette kurset.

Påstand og mening: en påstand kan være sann eller usann og kan sjekkes: «Ivar Aasen døde i 1896.» En mening er en vurdering: «Aasen er den viktigste nordmannen.» Meninger sjekkes ikke, men merkes.

Rutinen i seks steg: del opp, påstand eller mening, velg, finn kilden, sammenlign, sett etikett og begrunn.

De seks etikettene:

Etikett	Betyr	Eksempel
Støttet	En god kilde sier det samme	«Aasen døde i 1896.»
Delvis støttet	Noe stemmer, noe mangler	«Kvinner fikk stemmerett i 1913.» Noen fikk det før.
Ikke støttet	Vi fant ingen god kilde som sier det	«Påsken stammer fra ostara.»
Motsagt	En god kilde sier noe annet	«Påskedag er alltid i april.» Den kan være 22. mars.
Umulig å avgjøre	Kan ikke sjekkes	«Aasen ville ha likt nynorsken i dag.»
Villedende	Ordene kan stemme, men helheten gir feil inntrykk	Et riktig tall brukt til å trekke en gal slutning.

Ikke støttet er ikke det samme som usant. Ikke støttet betyr at vi ikke fant en kilde. Motsagt betyr at en god kilde sier noe annet.

Feilene i tekstene:

- **Tekst A (Ivar Aasen):** setning 2 er motsagt. Aasen ble født i Ørsta og vokste opp med en bibel og noen andaktsbøker, ikke i Bergen på en gård med mange bøker. Setning 7 er motsagt. 11,6 prosent av grunnskoleelevene

hadde nynorsk som hovedmål i 2021, ikke halvparten. Setning 8 er en mening. Setning 9 er umulig å avgjøre. De andre fem er støttet.

- **Tekst B (påskan):** setning 4 er motsagt. Påskedag kan falle fra 22. mars til 25. april. Setning 5 er motsagt. Skjærtorsdag minner om påskemåltidet, langfredag om Jesu død. Setning 6 er ikke støttet. Store norske leksikon sier at ostara-forklaringen ikke er vitenskapelig fundert. Setning 8 er en mening. De andre fire er støttet.

Mest risikabelt: i tekst A trolig setning 7, fordi et feil tall om skolen i dag kan brukes videre. I tekst B trolig setning 5, fordi den blander to av de viktigste dagene. Godta andre rangeringer med begrunnelse.

Kurs 5 er på 9. trinn. Elevene får verktøyene først i faktadelen, og bruker dem i det praktiske.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: påstand, rutine og etiketter	3 til 8	6 til 10 min
Praktisk: del opp, velg, sjekk to	9 til 11	14 til 18 min
Diskusjon	12	6 til 10 min
KI-logg	13	3 til 5 min

Lysbilde 14 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Del ut en lapp til hver elev.

Si: «Hvordan kan du vite om et svar fra en KI-chatbot er riktig? Skriv det på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «En språkmodell lager tekst som ligner tekst den har lært av. Den sjekker ikke om det den skriver, stemmer. Derfor høres KI-svar sikre ut, også når de er feil.» Har klassen hatt kurs 3, knytter du til terningen og heftet.

Lysbilde 4. Si: «En påstand kan være sann eller usann, og den kan sjekkes. En mening er en vurdering. Den sjekker vi ikke, men vi merker den.»

Lysbilde 5. Si: «Dette er rutinen vi skal bruke. Del opp teksten. Finn ut hva som er påstand og hva som er mening. Velg hva som er viktigst å sjekke. Finn en kilde, og ikke spør en ny KI. Sammenlign navn, tall og årstall. Sett en etikett, og skriv hva kilden sier.»

Lysbilde 6 og 7. Gå gjennom de seks etikettene med eksemplene på lysbildet.

Si: «Når dere setter en etikett, skal dere alltid kunne si hva kilden sier.»

Lysbilde 8. Si: «Ikke støttet er ikke det samme som usant. Ikke støttet betyr at vi ikke fant en god kilde som sier det. Motsagt betyr at en god kilde sier noe annet.»

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Grupper på tre. Halvparten har tekst A, resten tekst B.

Lysbilde 9. Trinn 1: del opp (4 til 5 min). Del ut konvoluttene, men ikke kildekortet.

Si: «Teksten er laget for å ligne et KI-svar, og den har feil i seg. Les den høyt i gruppen. Strek under påstander med én farge og meninger med en annen. Skriv P eller M ved hver setning på sjekkarket.»

Lysbilde 10. Trinn 2: velg (4 til 5 min). **Si:** «Velg de tre påstandene som gjør mest skade hvis de er feil. Ranger dem, der 1 er mest risikabel. Skriv hvorfor nummer 1 er mest risikabel.»

Lysbilde 11. Trinn 3: sjekk to (5 til 7 min). Del ut kildekortet.

Si: «Sjekk to påstander mot kildekortet. Legg et etikettkort ved hver. Skriv etiketten og en begrunnelse som starter med: Kilden sier ... Derfor ...»

Se etter, og spør:

- Grupper som streker under hele teksten. Spør: «Kan denne setningen være usann? Da er det en påstand.»
- Grupper som merker «Han ville helt sikkert ha likt nynorsken i dag» eller «Påsken stammer fra ostara» som mening. Begge er påstander. Den første kan ikke sjekkes (umulig å avgjøre). Den andre har ingen god kilde (ikke støttet).
- Grupper som setter motsagt uten å vise til kilden. Spør: «Hva står det på kortet?»

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 12. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hva gjorde teksten overbevisende?» (De fleste setningene stemte, og språket var sikkert.)
- **Utdyping:** «Hvorfor er det lettere å tro på en tekst der de fleste setningene stemmer?»
- **Utdyping:** «Hvilken påstand valgte dere som mest risikabel? Var det den samme som var feil?»
- **Utdyping:** Gruppene med tekst A og B sammenligner: «Hvilke feil var vanskeligst å se?» (Ofte de som ligner noe sant, som påskedag i april eller tallet om nynorsk.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 13. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva gjorde teksten overbevisende?»
- «Nå tenker jeg...»
- «Jeg lurar på...»

Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 2.

Misforståelser å følge med på

- At en tekst er riktig fordi de fleste setningene er riktige. Tekst A har fem påstander som stemmer og to som er motsagt. Tekst B har fire som stemmer og to som er motsagt.
- At alt som står i et sikkert språk, er en påstand som stemmer, og at alt som er usikkert, er en mening.
- At «ikke støttet» betyr «løgn».

Tilpasning

- **Kort tid:** hopp over trinn 3. Vis kildekortet på tavla og sjekk én påstand sammen med klassen.
- **Mer tid:** gruppene bytter tekst og gjør trinn 1 og 2 på nytt. Eller de skriver en ny setning til teksten som er villedende, og lar en annen gruppe finne den.

Kilder og kreditering

- Påstandene er kontrollert mot Store norske leksikon 12. oktober 2026.
- Rutinen og etikettene er laget for KI på papir. Udirs «Råd om kunstig intelligens i skolen» (sist endret 2. desember 2025) sier at bruk av KI forutsetter at eleven «kan skille mellom fakta, kunnskap og feilinformasjon».